

رولې چاندنې د چاره‌یا مه‌زنتړین ناریشه ددونیایې دا

عصمت نهمین ناسر

نهم همی دزانی نوکه کیشه‌کا مه‌زن د دونیایدا یا هه‌ی نه‌وژی هه‌بوونا کارین تیرورستی په به‌لې کیشا گرتنا گهرمې مه‌زنتړ و ب ترستره ل کیشا کارین تیرورستی، چونکی روژانه ب هزارا که‌سین بې گونه گیانې خو ژ ده‌ست ددهن ژبه‌ر رویدانا گه‌رده‌لول و پیلین هشکاتی و سوتنا دارستنا، له‌وا زانایین ژینگه‌هې ل ښی وه‌ختی گه‌له‌ک به‌حسی زیانین پیسبونا ژینگه‌هې دکهن و چاوانیا پاراستنا ژینگه‌هې ژ پیسبونې.

رویدانا گرتنا گهرمې نه‌وه کو پلا گهرمې هیدی هیدی یا زیده دبیت سهر که‌قلې بای نه‌وژې ده‌ورې ل عهردی ددهت ژبه‌ر زیده‌بوونا هنده ک‌گازا نه‌وژین دبیزنې الصوبه الخزراو وه‌ک‌گازا هه‌لما ښافې و دوهم ښوکسیدا کاربون و میسان و ښوکسیدې ن‌تروزو ښوون ل که‌قلې بای دا له‌وا پلا گهرمې ل عهردی دې زیده بیت.

نهم دزانی به‌رده‌وامیا ژيانا مروقی به‌له‌نسا فان گازانه ده‌وای دا چونکی بېی فان گازوا دې پلا گهرما عهردی گه‌هیته ۱۵-۱۹ پلاس دبن سفرې دا، به‌لې هه‌بوونا فان گازوا دې تیشکا سور هیته میتن نه‌وا رویی عهردی به‌رده‌ت و جارکه‌کا دی به‌روفازې دکه‌ته‌فه بو عهردی دا پلا گهرما عهردی به‌لانساً خویا سروشتی وه‌ریگریټ.

به‌لې سوتنا دارستنا یان سوتنا سوتمه‌نیا چ کارگه‌هین پیشه‌سازی بن یان زیده‌بوونا ښوکلا گزورین ترومببلا یان ماتورین ښافې و کاره‌بې بن، دې بیته نه‌گه‌را زیده‌بوونا ریژا فان گازان نه‌وژین دبیزنې الصوبه الخزراو ل که‌لې بای ب ریژا خویا سروشتی. ل ښیره چاندن روله‌کې مه‌زن دبینیت وب چاره‌یا ښی کیشی، چونکی هه‌که داروبار هاتنه برین و سوتن یا

نه پاراستنا پاوانی نه‌ف کیشه دې ښالوز تربیت. هه‌که نهم به‌رې خو بدهینه دارستنا دې بینین سیسته‌مکې ژینگه‌هې یې ریخستیه و پیدفې چ هاریکاری نینه چونکی سورا ژیانې ل دارستنا پیکفه گرتدایه، ژیان ل دارستنا به‌روفازې په دگه‌ل چاندنا عهردی ژ لایې مروقی فه چونکی توخمی عهردی دارستنا به‌رزه ناییت، تابیه‌ت توخمین ده‌گمهن چونکی پاشمایې دارې و گیایی جارکه‌کا دی بو عهردی دزفریته‌فه.

زیده‌بوونا کیشا گرتنا عهردی دې ښاف ل زهریا و ده‌ریا زیده‌تر به‌ره‌ف هه‌لم بوئی چیت له‌وا دې بینې هنده‌ک ده‌وله‌تا گه‌رده‌لول دې رویدت هنده‌ک ل ده‌وله‌تین دی هشکاتی دې چببیت و هنده‌ک جهین جه‌مسهری باکور ویاشور به‌فر دې حل بیت و دې بیته نه‌گه‌را زیده‌بوونا ښافې و ل زهریاو ده‌ریای هه‌روه‌کی نوکه ښافا زهریایې نه‌تله‌سی یا بلند بوی چونکی پلا گهرمې د دونیایدا نوکه ۱ پلاس یا بلند بوی هزرا زانایان نه‌وه دوماهیکا سه‌دې نهم تیدا دې ۲ پلاس گهرم بلند تر دبیت، گهر هات و چ چاره بو کیشا گرتنا گهرمې نه‌هیته دیتن له‌وا

گهرم بو ماوه‌کې دریز خایه‌ن دې مینیت و سه‌رما بو وه‌خته‌کې کیم دې مینیت هه‌روه‌سا زفستان دې دره‌نگ هیت و ره‌فترای هنده‌ک میش و مورا دې هیته گهرین چ وه‌رزی زاوانی چ چالاکیبیت دی له‌وا دې بینې هنده‌ک جها کولی دې مشه‌بیت و هنده‌ک جها دې نه‌خوشی په‌یدا بن وه‌ک مه‌لاریا و تیفوئید و کولیرا ژبه‌ر کوچکرنا هنده‌ک میش و مورا هه‌روه‌سا به‌لاډ بوونا ب ملیونا پتیشی و نه‌وژین دینه نه‌گه‌را نه‌خوشیا مه‌لاریا، هه‌روه‌سا په‌یدا بوونا

نه‌خوشیا وه‌ک نه‌نقله‌وه‌نزا و قایروسې روژاښا نیل و به‌رزه‌بوونا نقشین سهدان ناژهلان، و ژبه‌ر زیده‌بوونا هه‌لما ښافې دې چه‌ندین گه‌رده‌لول چبب ب تابیه‌ت ل وه‌لاتین روژه‌لاتا ښاسیا، هه‌روه‌سا کیم بوونا بارا مروقی یا سالانه ژ ښافې.

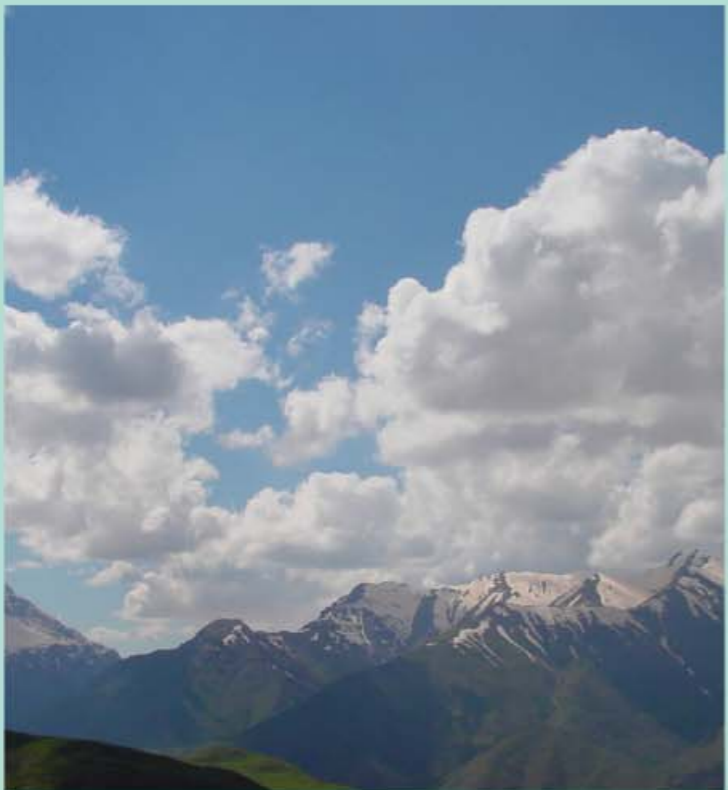
چاره‌یا ښی کیشی

۱-چاندنا داروباری دا ژینگه‌هه‌کا ساخلم چببکه‌ین چونکی هه‌ر دوو دار پیدفیا مروقه‌کی ښوکسجینې ده‌ته ژینگه‌هې سالانه.

بوزانین هه‌ر داره‌ک ۱۲۰ کغم ښوکسجینې ده‌ته ژینگه‌هې سالانه و مروقه‌ پیدفې ۲۰۰ کغم ښوکسجینه سالانه له‌وا هه‌که هه‌ر مروقه‌ک دوو دارا بچینیت سالانه پیدفیا خو دې وه‌رگریټ ژ ښوکسجینې.

۲-نه‌برینا دار و بارا دې ریژا گازان نه‌وژین دبینې (الصوبه الخزراو) زیده که‌ت ل که‌قلې بای، هه‌روه‌سا دار و بار ښافا عهردی د میژیت، له‌وا نه‌فر زیده‌دین و عهر دې پاراستنا عهردی که‌ت تیژکا روژې هه‌روه‌سا، برینا دار و باری ریژا فان گازوا ل که‌قلې بای ۲۵٪ زیده‌تر لې که‌ت، چونکی دارستنا ملیونا ته‌نن کاربونې کوم دکه‌ت، ژ به‌ره‌ندې نوکه دبینن دارستنا سیها ژیانې (رئه الحیاه).

۳-کیم بوونا کارگه‌ا و ترومببلا

نه‌وژین کاردکه‌ن سهر په‌نزینی و گازوایلی، چونکی هه‌که هات و ۱۰۰۰ ل‌ترا په‌نزینی هاته خه‌رجکرن دې نه‌ف گازین ل خورای ده‌رکه‌فن بو ژینگه‌هې و دې بیته نه‌گه‌را پیس بوونې.

۳۲کغم مادین نه‌فتی نه‌وژین نه‌هاتینه سوتن.

۱۱کغم NO2
290کغم CO2
1کغم SO2
۴-ته ب کارئینانا ده‌رمانین کیمیاوی بو چاندنې ب ریژه‌کا مه‌زن، چونکی نوکه چه‌ندین ریځ هه‌نه بو چاره‌یا ده‌ردین چاندنې چ ب ریځا میکانیکی چ ب ریځا بایلوچی.

۵-زیده‌بوون بوشاکې روه‌کی و پاراستنا پاوانی ل گهرمی و هشکاتی دپاریزیت دا عهرد به‌ره‌ف بیابانې نه‌چیت.

جه‌نسد پیشنیاره‌ک ل ده‌شهره‌ا ښامیدایې بو چاره‌یا ښی کیشی:

۱-راگه‌هاندن روله‌کې باشتر

ببینیت دوان روژادا بو چاره‌یا ښی کیشی دا ژینگه‌ها مه به‌ره‌ف باشتر بچیت چونکی ۹۰٪ پیسبونا ژینگه‌هې مروقه‌ به‌رپرسپاره، له‌وا پیدفیه هه‌ر ل باغی سافا تا زانکوی ره‌وشه‌نبریا ژینگه‌هې بو قوتابی به‌یته خویندن و هه‌می ده‌زگه‌هین راگه‌هاندنې ښامازا پاقر بوونا ژینگه‌هې بکن.

۲-هه‌و به‌یته‌کرن بو که‌زاختنا د سروشتی ډاکو دار بینه خولپ.

۳-چاندنا نیزیکی ۱۸۰۰۰۰ نه‌ماما ل هه‌می ده‌فرا ښامیدې ل وه‌رزی به‌یت چونکی ژمارا خه‌لکې ده‌فرا ښامیدې ۹۰ که‌سن.

۴-نه‌برینا دارو بارین دارستنا ب چ شپوه‌یه‌کې بیت و داخوازاده‌زگه‌هین به‌رپرسپار دکم گازوا سپی په‌یدا بکن بو خه‌لکې ده‌فری ل هه‌می ساله‌کې.

۵-نه‌سوتنا دارستنا و چاندنې و هه‌ر که‌سه‌کی سه‌ریچیی بکه‌ت، به‌یتنه سزادان.